

dlr.kredit

Forandring og forretning i landbruget

Finansiering af fremtidens landbrug i en tid præget af forandring
v/Adm. direktør Jens Kr. A. Møller

7. februar 2023

Kort om DLR

- **Stiftet i 1960 med det formål at finansiere jordbrugsejendomme i intervallet 45-70 pct. af vurderingen**
- **I dag udlån til landbrug og byerhverv og SIFI-institut**
- **Udlån sker i tæt samarbejde med lokale og landsdækkende pengeinstitutter**
- **Stabil indtjening og robust kapitalgrundlag – udlån 180 mia. kr., egenkapital 15,5 mia. kr. og solvens 22 pct.**
- **265 medarbejdere, heraf 48 lokalt forankrede vurderings- sagkyndige. 23 er landbrugssagkyndige**
- **DLR låner ikke ud til egentlige ejerboliger i Danmark grundet Nykredits sanktionsklausuler i Totalkreditsamarbejdet**

Udlånsportefølje fordelt på udlånsområde og låntype

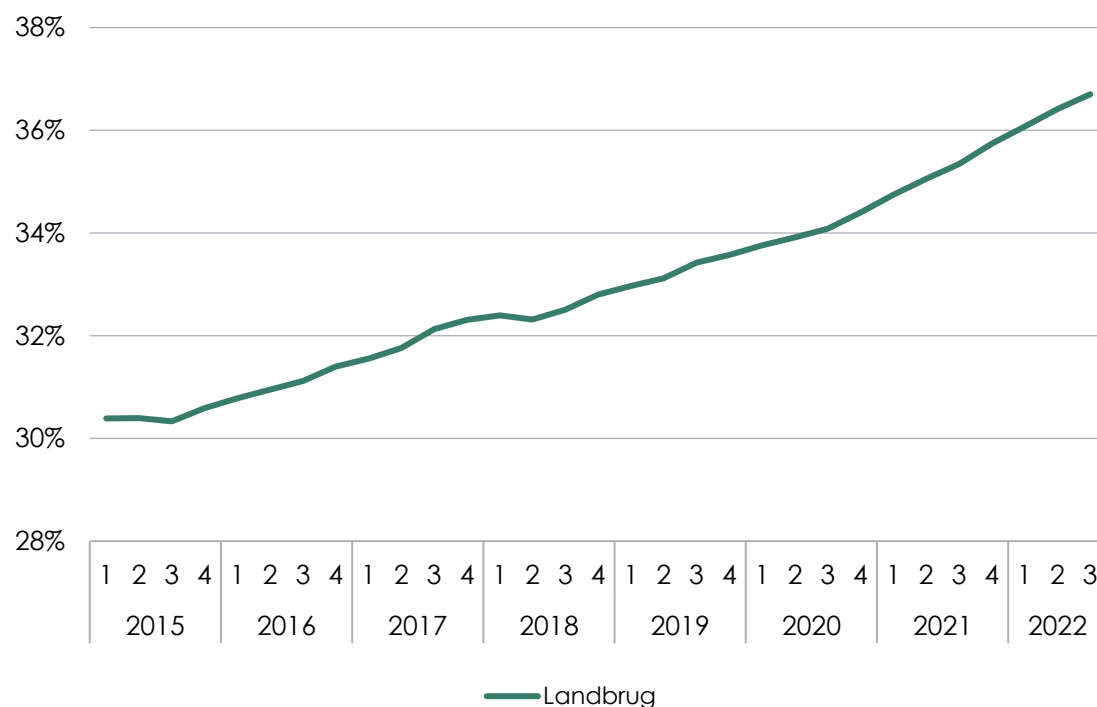
- flere vælger nu variabel rente

Fordeling på låntyper og ejendoms kategorier

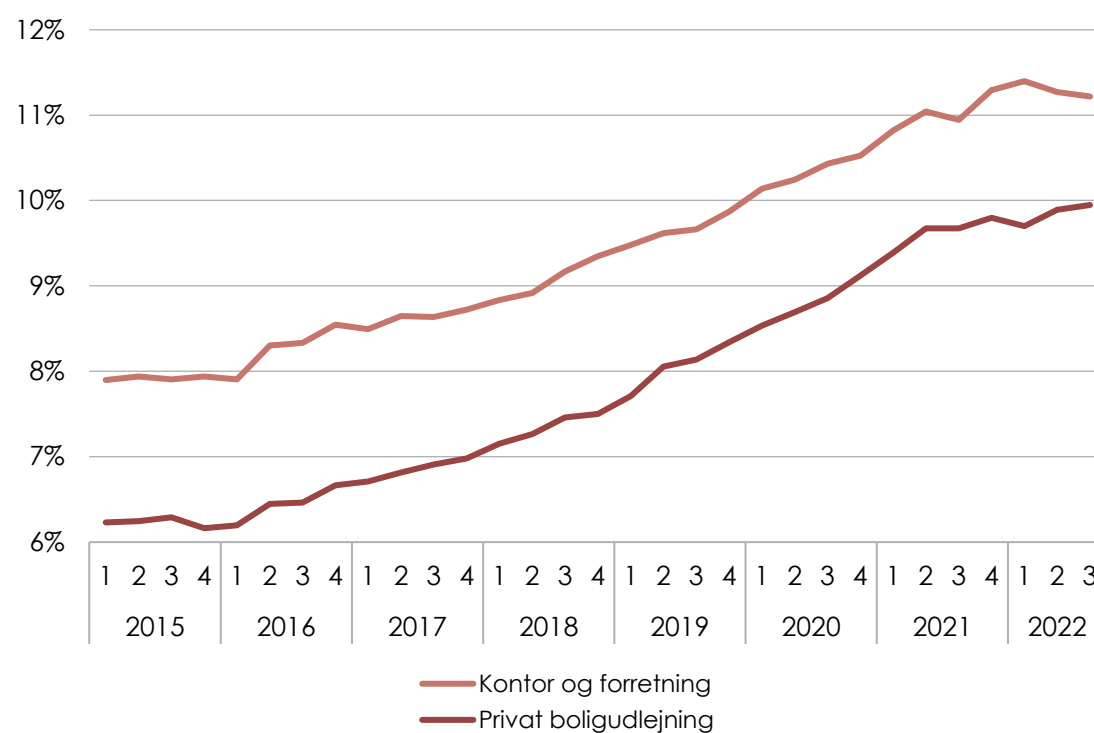
	Mia. kr.		Rentebinding ultimo 2022		Rentebinding ultimo 2021			
			Fast rente	0 – 2 år	3 – 5 år	Fast rente	0 – 2 år	3 – 5 år
Landbrug	93,7	51,5%	14%	67%	19%	22%	54%	24%
Ejerbolig inkl. boliglandbrug	10,4	5,7%	54%	19%	27%	59%	14%	27%
Kontor og forretning mv.	35,2	19,4%	36%	35%	28%	46%	24%	30%
Privat boligudlejning mv.	42,6	23,4%	35%	39%	27%	45%	25%	29%
I alt	181,9	100,0%	25%	51%	23%	34%	40%	26%

Markedsandele

**DLRs markedsandel
Landbrug**

**DLRs markedsandel
Kontor og forretning - Privat boligudlejning**

DLRs overordnede syn på landbruget

Styrkepositioner

- **Stærkt fagligt know-how**
- **Stærk omstillingsevne**

- **Høj effektivitet / god konkurrencekraft**
- **Producerer høj kvalitetsprodukter**

- **Stærk infrastruktur – andelsselskaber og følgevirksomheder, landbrugsrådgivningen, finansieringssystemet**

- **Bred palette af klima- og energiløsninger**
- **Fortsat behov for flere fødevarer – også animalske proteiner**

DLRs overordnede syn på landbruget

Udfordringer

- Klimabelastning – både fagligt og politisk (CO₂e og næringsstoffer)
- Forbrugeradfærd
- Politiske risici
- Regeringsgrundlag og politiske aftaler udstikker rammerne på nogle områder

Konsekvens af høj CO₂e-afgift på biologiske processer

- En stor del af mælke- og slagtesvineproduktionen må forventes at forsvinde
- Stort fald i værdierne af staldanlæggene og også værdifald på landbrugsjord
- Indkomsttab i landbruget og stor negativ effekt på følgeerhverv og forarbejdningsindustrien
- Stort værditab for landbruget og stærkt forringede lånemuligheder
- MEN – ændrede rammer for effekten af CO₂e-afgift i regeringsgrundlaget

DLR ser landbruget som et erhverv med gode forretningsmæssige muligheder – også i fremtiden, hvis de politiske rammevilkår er "balancerede"

An aerial photograph of a white wind turbine standing in a lush green field. The turbine's three blades are spread out, and its central nacelle is visible. The surrounding landscape is a mix of vibrant green grass and darker, possibly tilled or irrigated, areas, creating a textured and layered appearance. The lighting suggests a bright, clear day.

ESG og Bæredygtighed

– en udfordring og en forretningsmæssig mulighed

Indledende bemærkninger

Bæredygtighed – hvad er det?

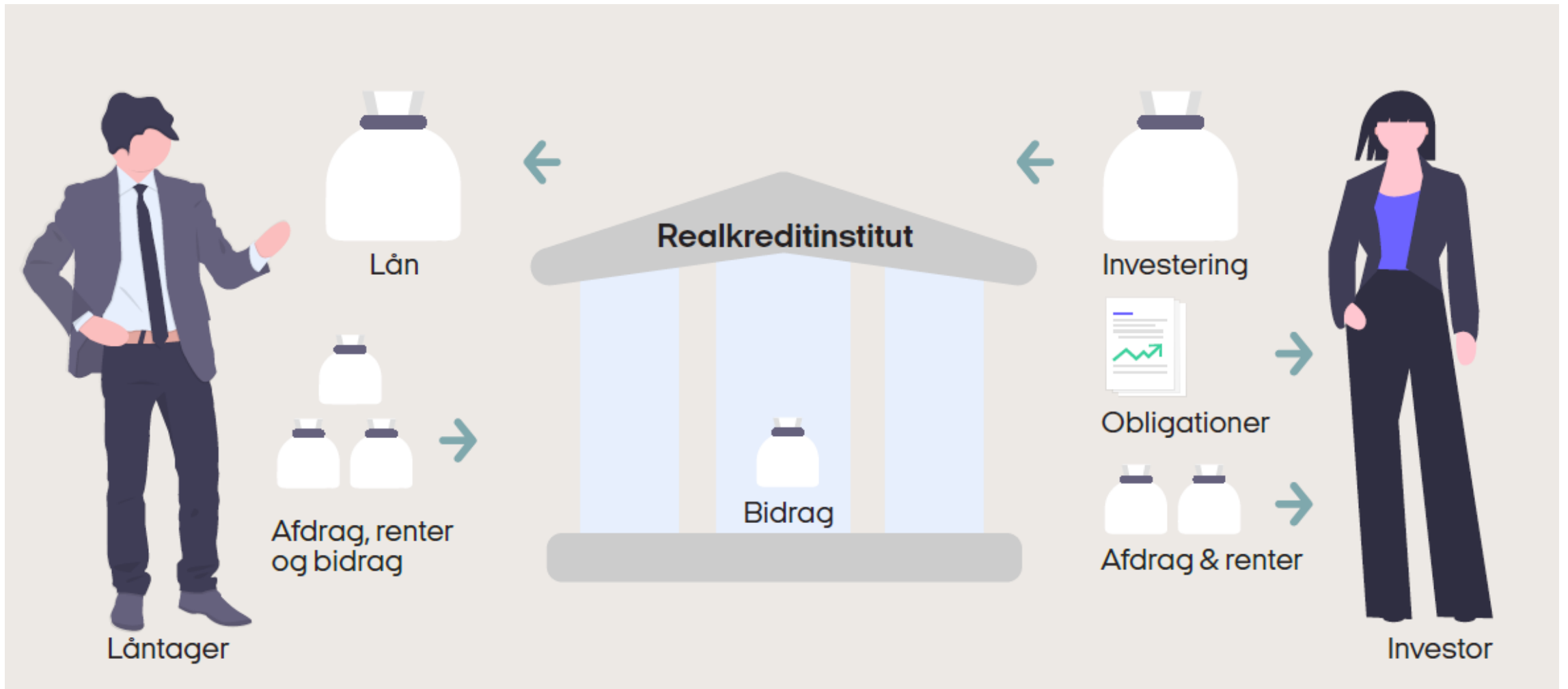
- Bæredygtighed kan summeres i tre bogstaver E, S og G
- ESG-faktorer repræsenterer miljø, sociale forhold og virksomhedsledelse, der kan have en positiv eller negativ indflydelse på vores samfund
- Fokus på E grundet global opvarmning
- Bæredygtighedsrisici er både fysiske risici og omstillingsrisici

Derfor er DLR optaget af bæredygtighed:

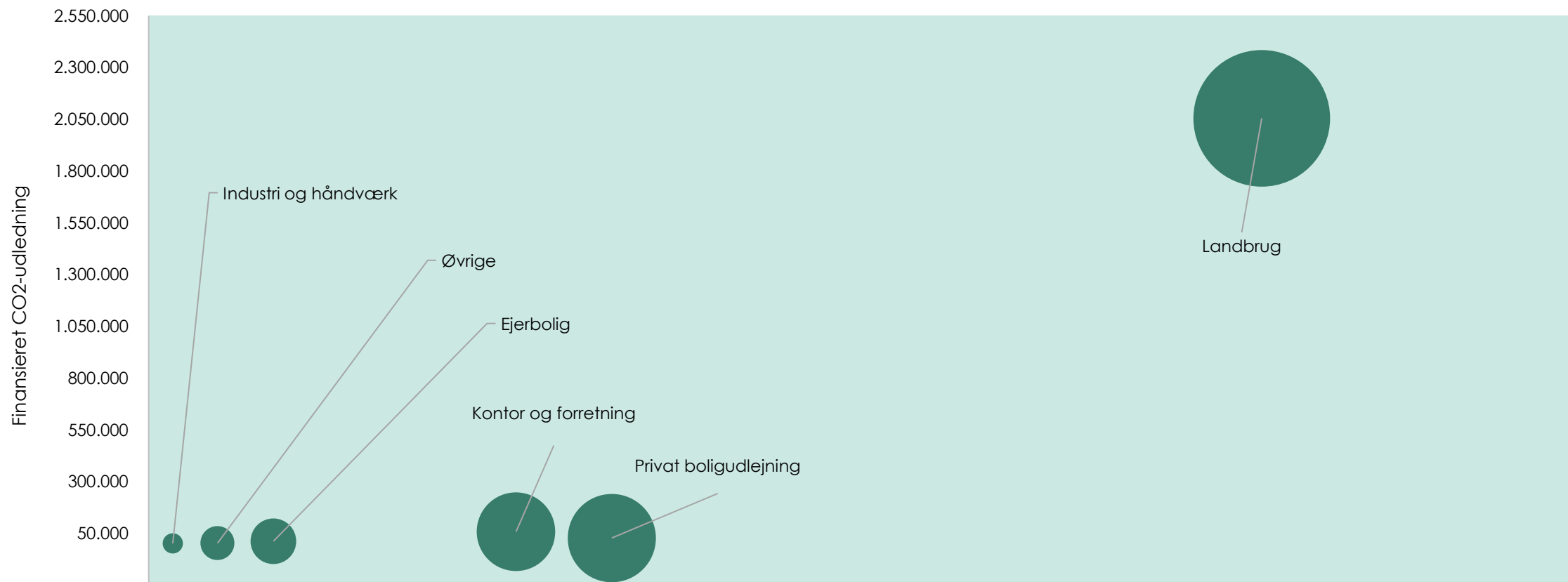
- Nyt vigtigt område for DLR – ikke mindst pga. investorkrav (pga. funding-struktur har kravene ramt realkreditinstitutterne tidligere end pengeinstitutterne)
- Bæredygtighed kan få betydning for DLRs pantsikkerheder og låntagernes betalingsevne
- DLR skal kunne håndtere de risici, der er forbundet med den bæredygtige udvikling

Investorerne krav har stor betydning for låntagerne i realkreditsystemet

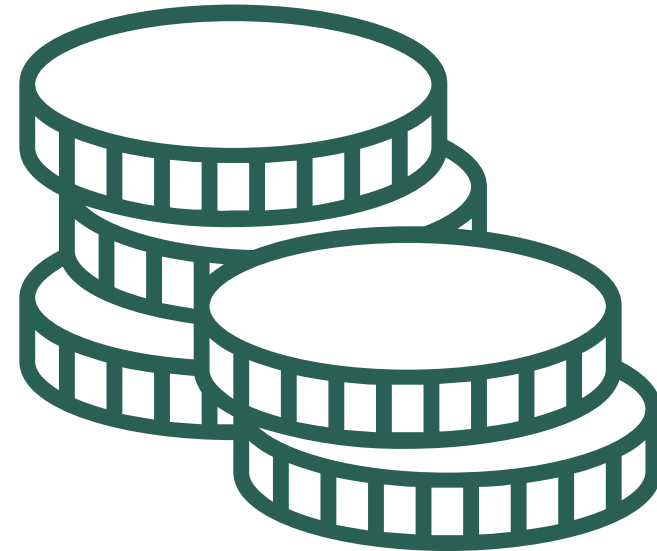

Finansieret CO₂-udledning for DLRs udlånsområder

Hvad kræver investorerne

- **Krav om bæredygtighedsdata på porteføljeniveau så de kan se niveauet for CO2e-belastningen og porteføljens udvikling over tid**
- **Investorerne er underlagt:**
  - **Eu's "Action plan for sustainable finance"**
  - **Eu's bæredygtigheds taksonomi**
- **Derfor skal DLR skal have data fra låntagere**
- **Vigtig for at låntagerne kan få fortsat billige realkreditlån (prissætning på obligationerne)**
- **MEN landmændene skal tænke ESG af hensyn til salg af deres produkter og den langsigtede værdi af deres ejendom – IKKE primært af hensyn til finansieringen**

Klimarisici for DLR

Mulige risici

- **Kreditrisiko – lavere pantværdi og ”stranded assets”**
  - Klimaomstillingsrisici
  - Fysiske risici
  - Forretningsrisiko for CO2e-intensive sektorer
- **Likviditetsrisiko, hvis investorerne mister tilliden til obligationernes bæredygtighed**
- **Operationel risiko, hvis DLR ikke lever op til reguleringen eller investorkrav**

Sådan håndterer vi dem

- **Kortlægger klimarisikoen for DLRs kunder og de sikkerheder, der ligger som pant for DLRs lån**
– kræver data
- **Sikre den fornødne sikkerhed bag de udstedte lån**
– kræver data
- **Bidrager til reduktion af klimarisici**
– kræver data

Klimarisici i den finansielle sektor – konsekvensanalyse

Strategi for indhentning af ESG-oplysninger

Vi vil spørge kunderne

- Vigtigt at kunderne inddrages
- Spørgsmålene viser også kunderne, hvad der indgår i ESG-bedømmelserne
- Motivere til bæredygtige tiltag i fremtiden

Vi vil undgå at spørge om noget, kunderne skal "slå op"

Vi vil starte med at spørge kunder, der søger om ny belåning

- De er i processen og er motiverede for at deltage

Data for CO2e-modelberegnes

Senere skal vi finde en model til at få data på størstedelen af porteføljen

Det er en model i udvikling

- Hvad SKAL vi vide?
- Hvordan reagerer kunderne på det her tiltag?
- Hvordan udvikler standarderne sig?
- For landbrug kan ESGreen Tool på sigt afløse en del af spørgsmålene – måske dem alle
- Øvrige erhverv er ikke særligt langt med branchestandarder

Vi skal passe på ikke at gøre det "sværere" end det er – det skal datalægges
DET SVÆRERE ER AT NEDBRINGE CO2e-BELASTNINGEN

ESG-forhold hos landbrugskunder

- hvad spørger vi landbrugskunderne om?

Bedriften generelt

- Køb/salg af klimakreditter
- Økologi
- Omlægges lavproduktive ukurante arealer til eng, skov mv.
- Bruges grønne energikilder

Fodring

- Produceret i nærområdet eller importeret

Gyllehåndtering

- Leveres til biogasanlæg
- Forsures gyllen

Markbruget

- Drives jorden med reduceret jordbearbejdning
- Præcisionslandbrug
- Flerårige afgrøder, græs mv. i markplanen
- Frivillige efterafgrøder

Dyrehold

- Leveres under hjerteordningen
- Dødelighed i besætningen

Ansættelsesforhold

- Overenskomstforhold
- Ansættes praktikanter, elever, studerende
- Anciennitet
- Forebygges arbejdsulykker

Ledelsesforhold

- Involveres nærområdet
- Bruges gårdråd/bestyrelse aktivt
- Udarbejdes plan for fortsat drift ved nedbrud/krise
- Nedskrevet strategi
- Søges inspiration og sparring udefra
- Bemærkninger/anmærkninger ved kontrolbesøg

Bedriftens CO2-emission modelberegnes, indtil vi kan modtage data

Dataindhentning i fremtiden

Vigtigt

- Ensartede og valide CO2e-data og andre ESG-data
- Fagligt baseret og verificeret
- Høj datakvalitet og automatisk overførsel

ESGreen Tool

- Foreslår og beregner en mulig effekt af tilvalgte virkemidler
- Kan hjælpe landmanden til at udarbejde en handlingsplan
- Der er aktuelt ca. 800 unikke brugere af ESGreen Tool
- Dataoverførsel med samtykke
- Når landmændene og datagrundlaget er modne til det

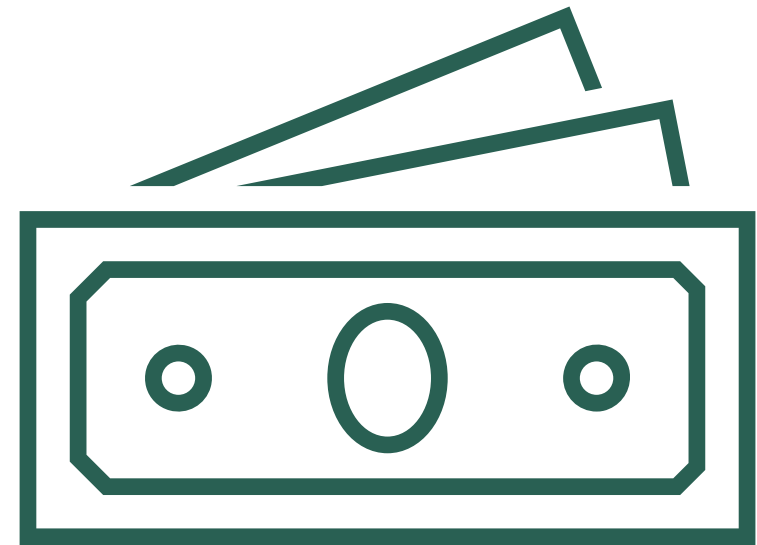
Kan ikke stå alene – udvikling af "S" og "G" delen?

DLRs datatræk på ESGreen Tool forventes at blive en del af de data, vi vil anvende ...

De næste par år

- hvad med låntagerne /kunderne?

- DLRs låntagere skal tænke bæredygtighed for at fremtidssikre deres forretning og tjene penge – IKKE primært af hensyn til finansiering
- Låntagere skal i første omgang sikre synlighed omkring alle de gode ting, de allerede gør – lavthængende frugter
- Låntagere skal fokusere på tiltag, der nedbringer klimabelastningen og imødegår en CO2-afgift samt tilfredsstiller forbrugerne
- DLR vil ikke sortere ikke-bæredygtige kunder fra, men 'markedet' vil højst sandsynligvis gøre det på sigt via prissætningen
- DLRs handlingsplan: DLR vil arbejde for, at udledningerne fra vores landbrugsportefølje som minimum reduceres i samme takt, som er nødvendig for at nå den politiske målsætning

Forretningsmæssige muligheder i bæredygtig omstilling

Adgang til at producere og afsætte

- Forbrugernes og politikernes accept
- Fortsat højværdiprodukter, der afsættes som sådan

Alternative forretningsmuligheder

- Sol
- Biogas
- Vind
- CO₂-lagring
- Biodiversitet/natur

- og så skal landmændene sørge for at få betaling for det, der skabes af værdi!

DLRs grønne mål

”DLRs mål er, at vi sammen med aktionærpengeinstitutterne og kunderne vil være en betydelig aktør i finansieringen af den bæredygtige omstilling inden for DLRs væsentligste udlånsområder”

Den økonomiske situation

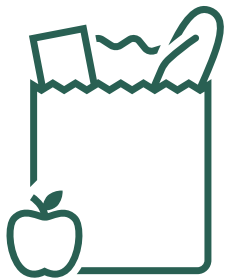
- samfundsøkonomi og landbruget

Den økonomiske situation

- kort fortalt

Høj inflation

- Inflation har været kraftigt stigende i 2021 og 2022
- Kerneinflationen er også steget
- Lønninger er ikke steget i samme takt som priserne - endnu
- Forventninger til faldende men fortsat høj inflation i 2023 og 2024

Højere renter

- Høj inflation har fået centralbanker til at hæve styringsrenterne
- Målet er at skabe ligevægt mellem udbud og efterspørgsel
- Centralbanker er stoppet med at købe obligationer
- Realkreditrenterne er også steget

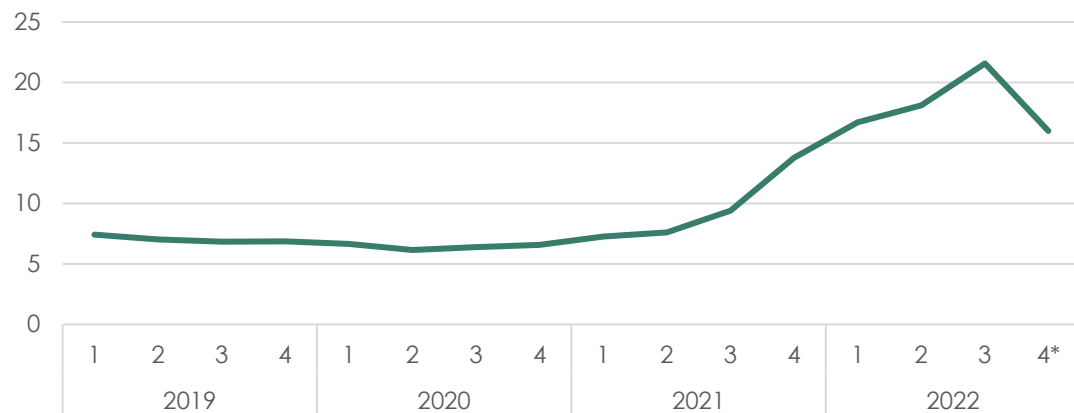
Svagere økonomisk vækst

- Tegn på vækstafdæmpning – både globalt og i Danmark
- Høj inflation og højere renter har ændret forventningerne markant
- Nationalbanken forventer 0 pct. vækst i 2023 – tidligere 2 pct.

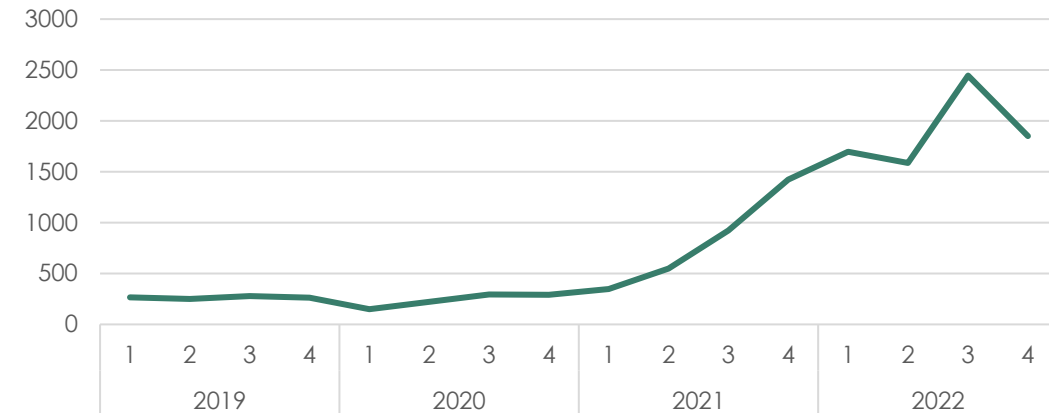
Energiprisernes himmelflugt - presser den vestlige økonomi

Gaspris for husholdninger (kr./m³)

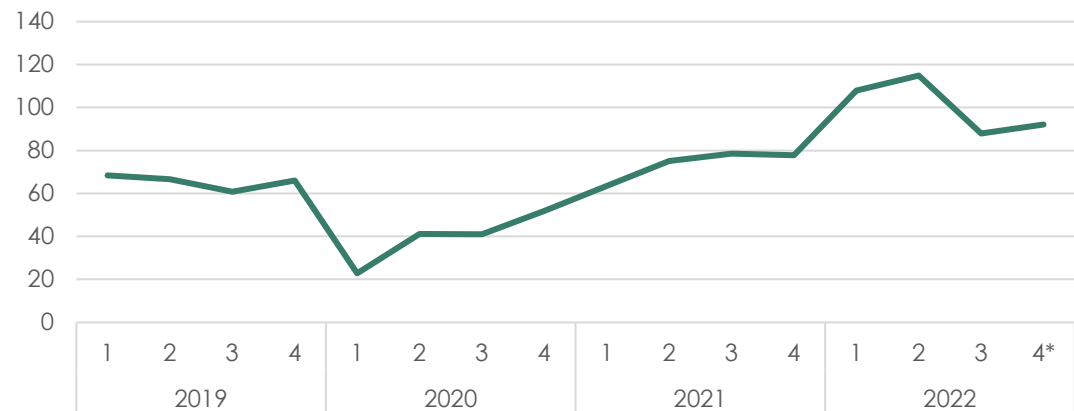
Kilde: Andel Energi

Elpris Østdanmark (kr./MWh)

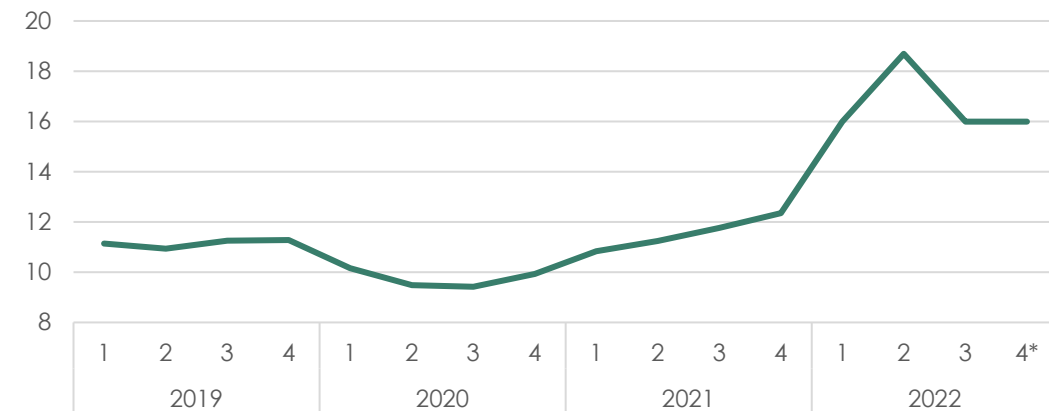
Kilde: Nord Pool

Udvikling i prisen på olie opgjort pr. kvartal (USD/pr. tønde)

Kilde: Bloomberg

Forbrugerpris på autodiesel (kr./liter)

Kilde: DrivkraftDanmark

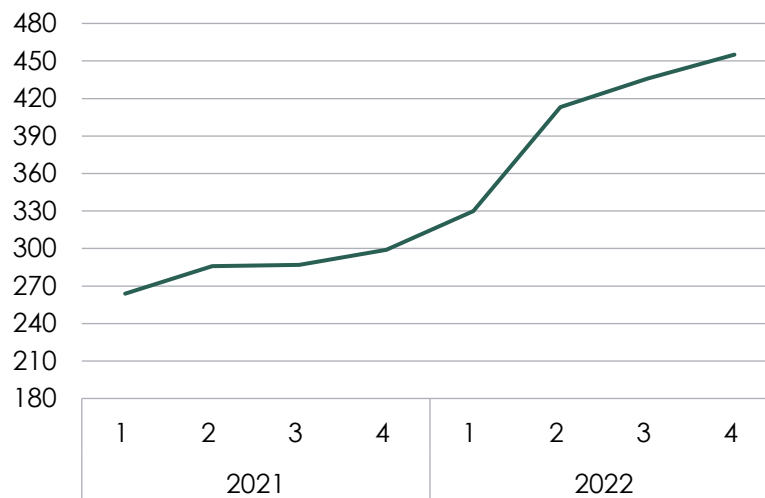
Prisudvikling på landbrugsprodukter

Udvikling i prisen på slagtegrise opgjort pr. kvartal (kr./kg)

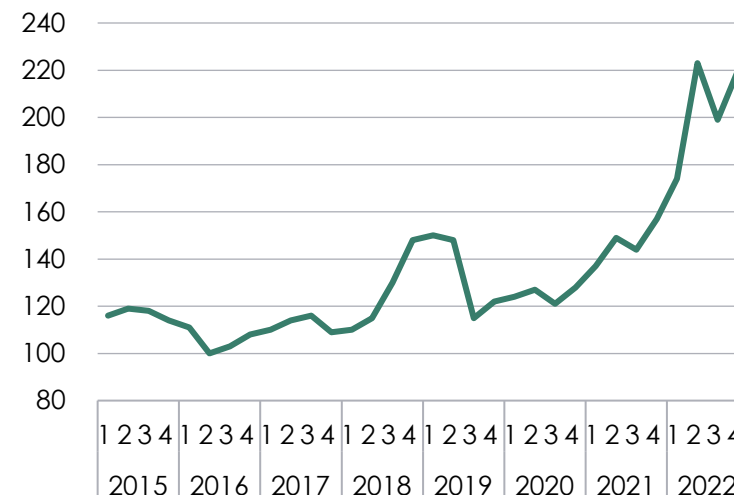
Kilde: SEGES

Udviklingen i mælkepris opgjort pr. kvartal (øre/kg)

Kilde: SEGES

Udvikling i prisen på foderhvede opgjort pr. kvartal (kroner/100 kg)

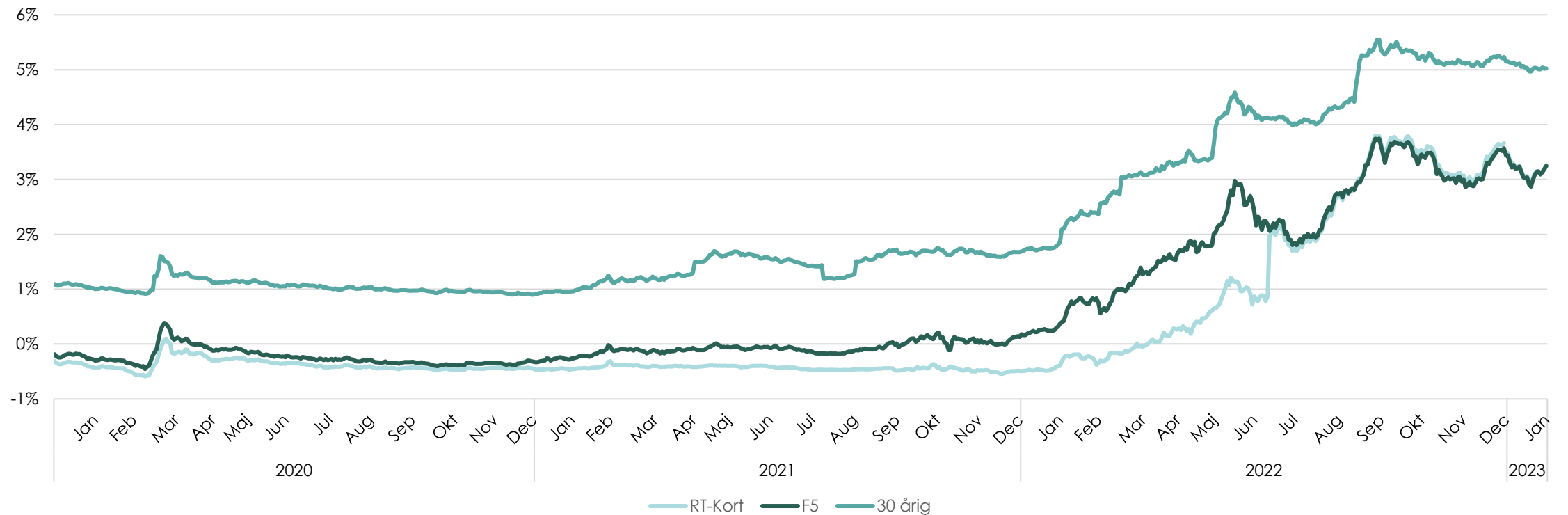

Kilde: SEGES

Renteudviklingen

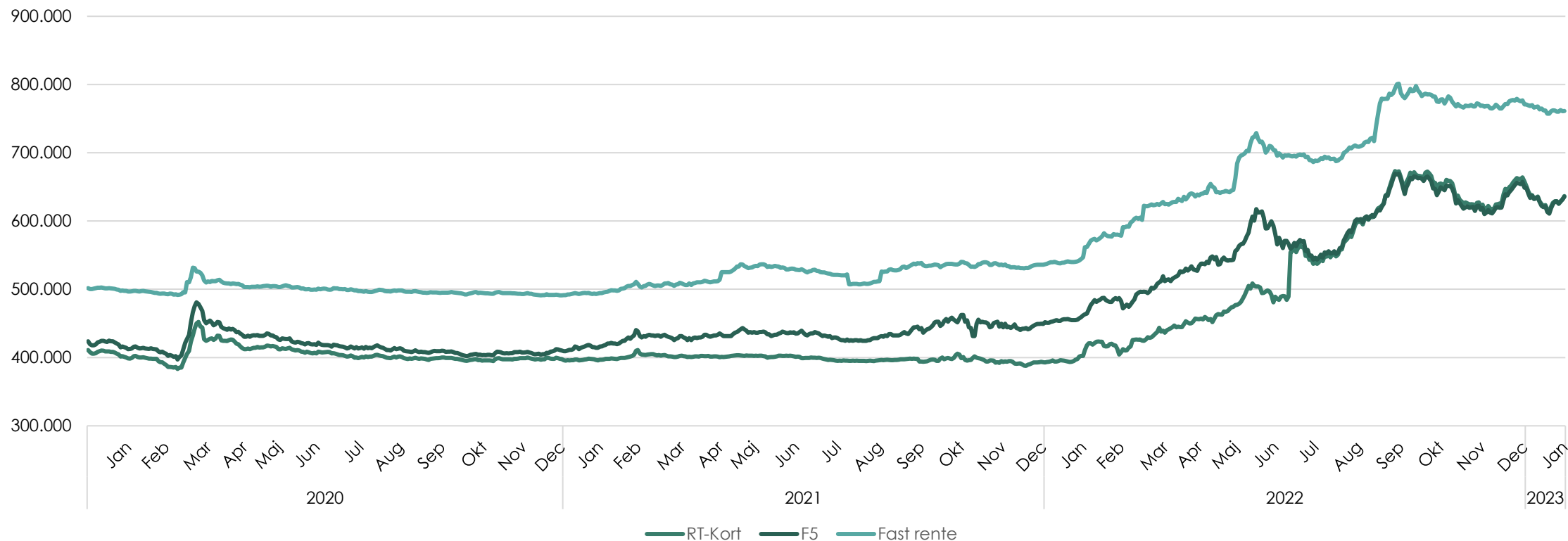
Renteudvikling 2020-2023 (effektiv rente)

Udvikling i årlige ydelse på et 30-årigt DLR-lån med afdrag

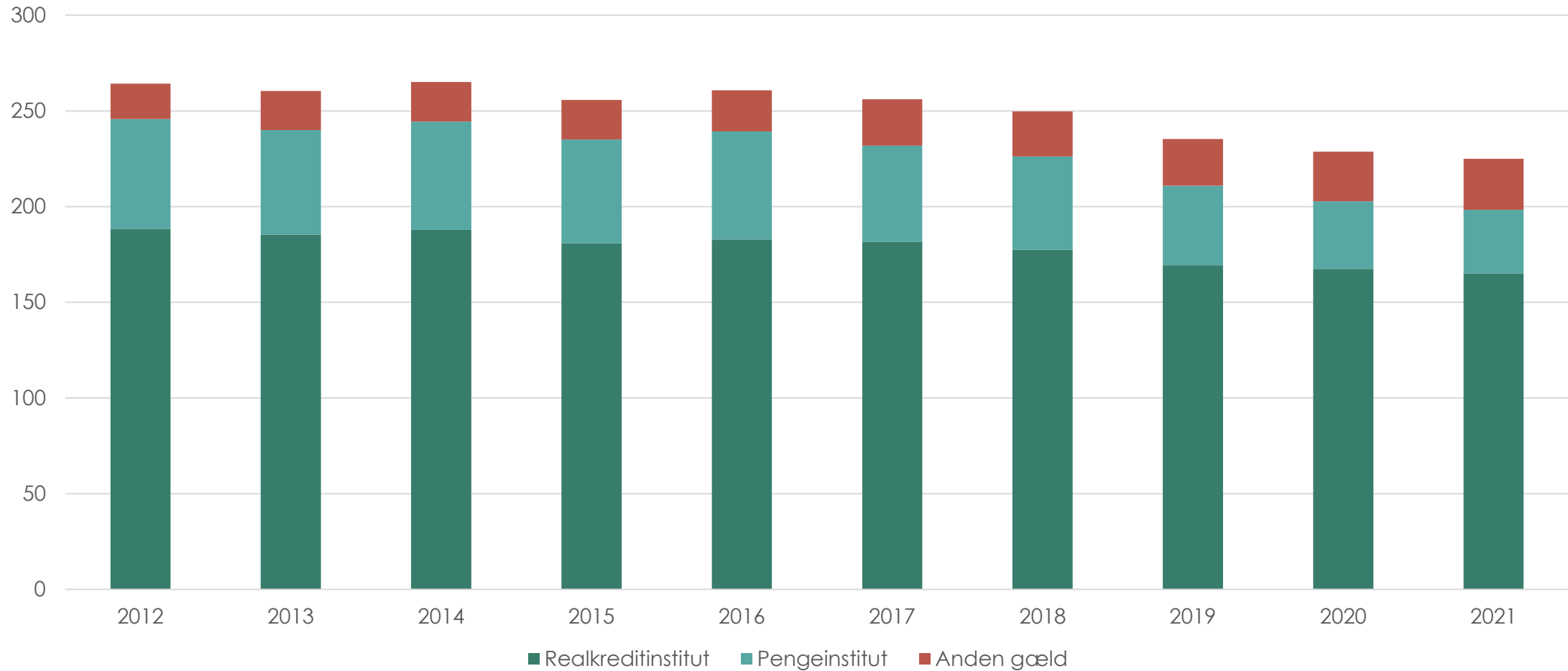
Hovedstol: 10 mio. kr.

Udvikling i ydelse på 30-årigt DLR-lån med afdrag, 2020-2023 (kroner)

Stort fald i landbrugets gæld

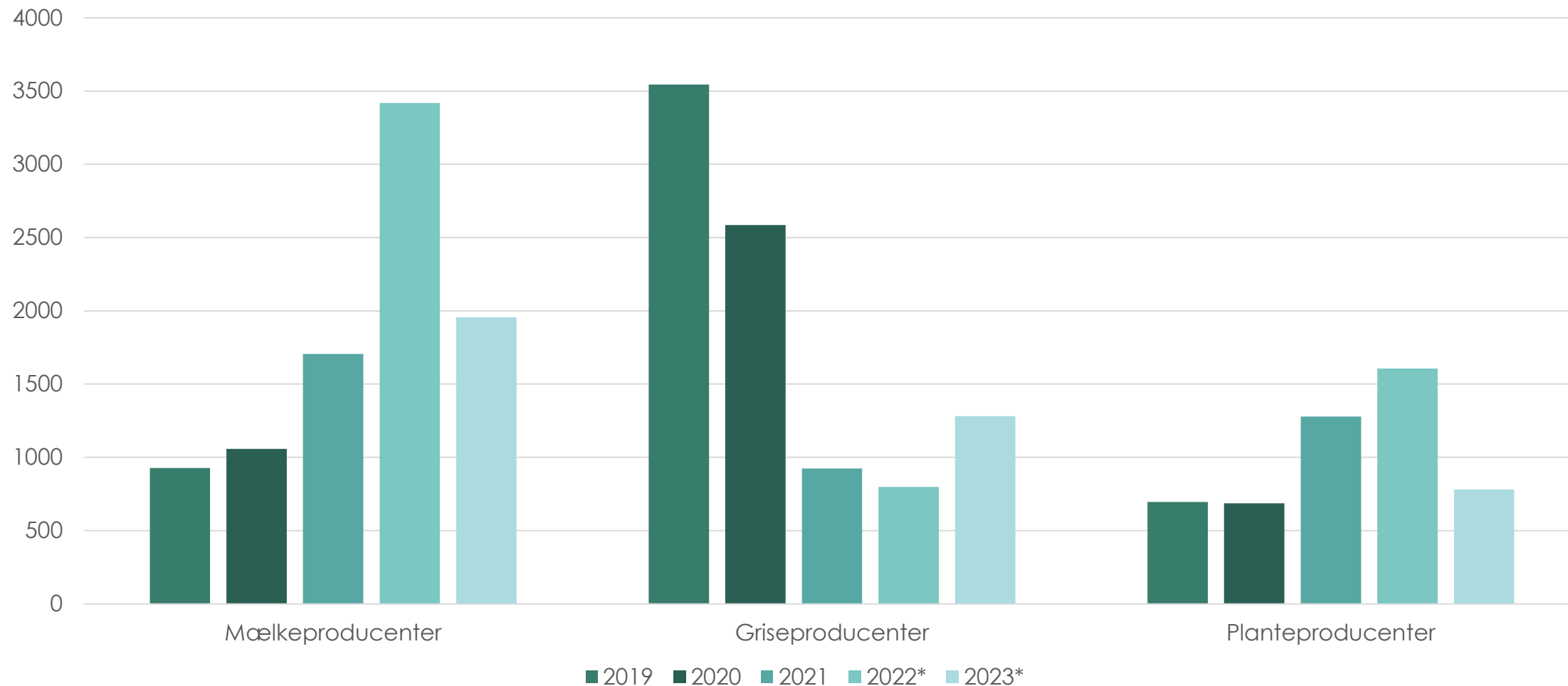
Heltidslandbrugs gæld fordelt efter udgiftstype (mia. kr., løbende priser)

Kilde: Danmarks statistik

Landbrugets indtjening

Heltidsbrugs gennemsnitlige driftsresultat før ejeraflønning (t.kr.)

Kilde: SEGES, * Prognose fra SEGES baseret på endelig resultater 2020 og foreløbige resultater 2021

Opsamling

- De vestlige økonomier står over for en opbremsning i væksten - måske en recession - som følge af stigende priser og rentestigninger
- Landbruget har fået styrket indtjeningen med de stigende råvarepriser og et forbedret bytforhold – undtagen grisene
- Stigningerne i produktpriserne forventes også at kompensere for rentestigningerne
- Landbrugets gæld er reduceret de senere år – og aktivpriserne er ikke steget
- De er realiseret pæne effektivitetsstigninger på bedrifterne de senere år

Samlet er det vores vurdering, at landbruget er godt rustet til en kommende økonomisk opbremsning/recession

Landbrugsfinansiering

Vigtige forhold ved finansiering

- bedriftens økonomi – traditionel kreditvurdering har fortsat stor betydning

Indtjeningsforhold

- Resultater
- Likviditet
- Effektivitetsmæssige nøgletal

Kapitalforhold

- Egenkapital
- Korrigeret egenkapital
- Reel soliditet

Fremtidssikret produktionsforhold

- Miljøgodkendelse
- Lovkrav

ESG-forhold

Rapportering fra kunderne

- traditionel økonomirapportering suppleres med ESG-rapportering

- **Fortsat behov for økonomirapportering i form af årsrapporter og budgetter/budgetopfølgning**
- **Vi efterspørger og anvender ESG-rapportering som supplement til økonomirapportering**
- **På kunde- og bedriftsniveau har vi behov for indblik i status og udvikling vedrørende både økonomi og ESG**

Gode ESG-forhold kompenserer ikke for svag indtjening

Vigtige forhold ved finansiering

- DLRs krav til landmandens driftslederevner

- **Stor faglig dygtighed inden for den pågældende produktionsgren – skal kunne "passe bedriften selv" – men ikke nødvendigvis alene!**
- **"Brænde" for den pågældende produktionsgren og have lyst til hele tiden at være fagligt på forkant**
- **Forståelse for den driftsmæssige risiko på bedriften**
- **Være god til omkostnings- og effektivitetsstyring i produktionen**
- **Have økonomisk og finansiel forståelse og interesse**
- **Have ledelsesmæssig erfaring, hvis landmanden køber et større landbrug med mange ansatte**

Vigtige forhold ved finansiering

- ejendommen/pantet – handelsværdi/panteværdi

- **Jordværdi**
- **Produktionsanlæg**
  - Er det af en størrelse og kvalitet, så der også er produktion efter et eventuelt ejerskifte?
  - Også i sammenhæng med størrelse i forhold til jordtilliggendet?
  - Er der fortsat produktion også ved et ejerskifte om 5 og 10 år?
  - Produktionsanlæggets opbygning, rationalitet
  - Udviklingsmuligheder på bygningerne eller nybyggeri
  - Harmoni, produktionens størrelse i forhold til harmoniarealet
- **Miljøgodkendelse, aktuelt og muligheder**
- **Pantets fordeling, jord/anlæg, værdifasthed**
- **Afkastningsevne**
- **Løsøre, besætning, høst, beholdninger, betalingsrettigheder**
- **Boligens standard**

Finansieringsudfordringer

Strukturudviklingen og bedriftsstørrelsen har altid udfordret finansieringsmulighederne

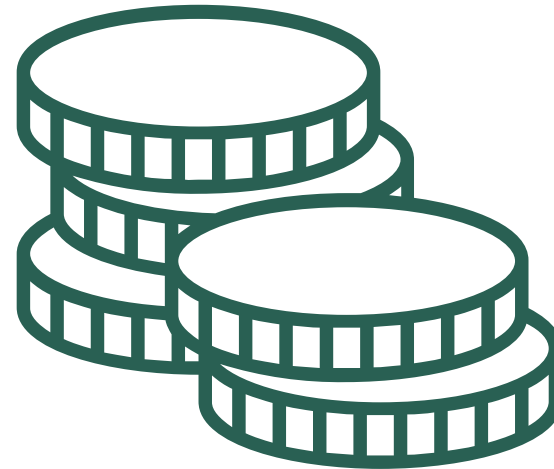
- Men der er også lykkedes at finde finansiering

Generationskifte

- Indenfor eller udenfor familien
- DLRs ramme på 2 mia. kr. til nye landmænd

Ejerformer

- Selveje som enkelt- eller flermannseje (m/k)
- Ekstern investor

Etableringslån - landbrug

Etableringslån for landmænd

- Den oprindeligt afsatte pulje på 1 mia. kr. er brugt op
- Der er bevilget yderligere 1 mia. kr.
- Belåningen tilbydes med en bidragsrabat på 0,25 pct. de første tre år samt med halvt lånesagsgebyr og ingen stiftelsesprovision
- Derudover gælder de sædvanlige betingelser

Forudsætninger

- Lånet ydes i forbindelse med første etablering - Det kan også helt eller delvist være ved gældsovertagelse
- Landbrug er hovederhverv efter etableringen
- Lånet formidles af et af DLRs låneformidlende aktionærpengeinstitutter
- Finansieringen for den enkelte landmand vil være maksimeret til 20 mio. kr.
- Belåningen skal kunne tilbydes efter DLRs almindelige kreditstandarder

Jordpriser

Jordpriser baseret på handler

Observationer fra DLRs interne registreringer af handler

Tkr./ha (antal handler)	2018	2019	2020	2021	2022
Sjælland og øerne *	163 (89)	173 (67)	174 (61)	187 (64)	180 (65)
Fyn	155 (37)	153 (37)	161 (34)	170 (52)	170 (50)
Syd- og Østjylland	138 (120)	134 (146)	136 (131)	139 (152)	152 (214)
Nord- og Vestjylland	140 (95)	141 (85)	143 (128)	142 (169)	153 (182)
Gennemsnitlige jordpriser	147 (341)	146 (335)	146 (354)	149 (437)	157 (511)
Område Fjordland	142 (40)	145 (51)	142 (70)	145 (77)	165 (80)

*) Prisen dækker over store lokale forskelle på Sjælland vs. Lolland/Falster mv.

Finanstilsynets seneste jordpriser - 2021

OMRÅDE	KR./HA 2021
Vendsyssel	145.000
Himmerland / Thy / Mors / Salling	155.000
Midtjylland	140.000
Østjylland	160.000
Vestjylland	125.000
Nordvestjylland	135.000
Sønderjylland	140.000
Fyn	140.000
Midt- og Vestsjælland	140.000
Sydsjælland / Stevns / Møn	150.000
Lolland / Falster	225.000
Bornholm	140.000

Finanstilsynets ”Jordpriser 2022”

- **Finanstilsynet holder løbende øje med markedet for handler med landbrugsjord**
- **Finanstilsynet vurderer, at markedet for landbrugsjord er veludviklet og etableret**
- **Finanstilsynet vil indtil videre tage udgangspunkt i de tidligere offentliggjorte priser ved vurdering af nedskrivninger og solvensreservation**
- **Finanstilsynet forventer ikke fremover at offentliggøre jordpriser til brug for nedskrivninger og solvensreservation. Fremadrettet skal institutterne derfor selv sikre, at de anvender jordpriser, som afspejler en realistisk markedspris**

Betyder det noget i praksis lige nu? Nej!

Spørgsmål?